

Evaluation of Anatolian Alevi people living in Istanbul with “Purnell' Cultural Competence Model”

İstanbul'da yaşayan Anadolu Alevilerinin Purnell'in Kültürel Yeterlilik Modeli ile değerlendirilmesi

Fadime Çınar¹
Fatma Eti Aslan²

Abstract

The purpose of this study is to evaluate Anatolian Alevi People Living In Istanbul With Cultural “Purnell' Cultural Competence Model”. Sample of this qualitative conducted study includes total 30 Alevi people aging between 19 and 56, registered at Ümraniye İhlamurkuyu djemevi. Snowball sampling method was used to select sample. The research data were collected in the form of a semi-structured interview form, written recordings and voice recordings, which included the topics included in Purnell's cultural competence model to assess cultural features.

Focus group interviews were conducted between January and March 2017. Data were collected by using voice and written records. Collected data were analyzed by using descriptive analysis and semiotics methods. It is reported that early marriage, marriage with relatives and early pregnancy are common, and alcohol and smoking are rare in Alevi population. In addition, it was also reported that there are some negative perceiving such as double standard in society, low health service opportunity, and religious discrimination. Results found in the research showed that there are not significant differences between Anatolian Alevi and Turkish population on social demographic and social structures. In order to decrease this perceiving, more social

Özet

Bu araştırmanın amacı, İstanbul'da Yaşayan Anadolu Alevilerinin Purnell'in Kültürel Yeterlilik Modeline bağlı olarak değerlendirmektir. Niteliksel türde desenlenen araştırmanın evrenini, Ümraniye İhlamurkuyu cem evine kayıtlı olan Türk kökenli 19-56 yaş arası toplam 30 alevi oluşturdu. Örneklem seçiminde kartopu örnekleme yöntemi kullanıldı. Araştırma verileri, kültürel özellikleri değerlendirmek için Purnell'in kültürel yeterlilik modelinde yer alan temaları içeren yarı-yapılandırılmış görüşme formu ile yazılı kayıt ve ses kaydı şeklinde toplandı. Odak grup görüşmeleri Ocak-Mart 2017 tarihleri arasında gerçekleştirildi. Elde edilen veriler betimsel analiz ve gösterge bilimsel analiz yöntemleri ile değerlendirildi. Araştırma sonuçlarına göre Alevilerde erken yaşta evlilik, akraba evliliği ve erken gebe kalmanın yaygın olduğu, alkol ve sigara kullanımının az olduğu ifade edildi. Araştırmada elde edilen bulgular, Türk Alevilerinin aslında sosyo demografik ve sosyal yapılarının Türk toplumunun genel yapısından farklı olmadığını, temelde inanç farklılığı üzerinden, Türk toplumunda var olan olumsuzlukların buna yorulduğu görüldü. Bu algının azaltılması için, daha fazla sosyal ve kültürel kaynaşma programlarına yer verilebilir.

¹ Assist. Prof. Dr., Sabahattin Zaim University, Healt Managemant, cinarfadime5@gmail.com

² Prof. Dr., Bahçeşehir University, Health Sciences Faculty, Nursing Department; fatma.eti@hes.bau.edu.tr

and cultural combining programs may be conducted. **Anahtar Kelimeler:** Türk Kökenli Alevilik; Purnell'in Kültürel Yeterlilik Modeli; Kültür.

Keywords: Turkish oriented Alevi; Purnell' Cultural Competence Model; Culture.

[\(Extended English summary is at the end of this document\)](#)

GİRİŞ

Alevilik, Türkiye'de ağırlıklı olarak son yirmi beş yılda üzerinde yoğun bir şekilde durulan dini, etnik, siyasi ve ideolojik yönü ile ortaya çıkan toplumsal olgulardan biridir (Eren, 2008). Alevi ve Bektaşî geleneği tarihsel süreçte benzer felsefelere sahip, ancak farklı isimler olarak Anadolu'ya taşınmıştır. Bu inanış 1200'lü yıllarda Hünkar Bektaş Veli aracılığı ile kurumsal bir yapıya kavuşmuş olup, ileri dönemlerde ise bu alandaki önderlerce geliştirilen, kendisine has senteze sahip olan inanç sistemidir (DABF, 2008). Alevi kelimesi sözlük anlamı itibariyle Arap dilinde "Ali'ye mensup", "Ali'ye ait" anlamlarına gelmektedir. Sözcüğün çoğul biçimi Aleviyye ve Aleviyyûn olup, mezhepler tarihinde ve tasavvuf edebiyatında, "Hz. Ali'yi sevme sayma ve ona bağlı olma" gibi anlamlar taşımaktadır. Bu bakımdan Hz. Ali'yi seven, sayan ve ona bağlı olan kimseye "Alevi" denilir (Dalkıran, 2002).

Yılmaz (2009), Aleviliğinin kökenini 9. yüzyıldan itibaren İslâm dinine girmeye başlayan, daha çok eski inançların etkisi altında bu yeni dini kendi sosyo-ekonomik yapısıyla bağdaştırmaya çalışan göçebe Türkmenlerin tarihine dayandığını ifade etmektedir. Özcan'a (2007) göre Alevilik anlayışı zengin bir kültür yumağıdır. Bu kültür birikimi içinde sosyolojiden felsefeye, edebiyattan folklorlara kadar birçok bilim için materyaller bulunmaktadır. Alevilik inancı inançsal yapının bütünlüğünü barındırmaktadır. Kaplan (2011) Aleviliği; insanların geçmişini ve geleceğini bir arada değerlendirerek insanı anlama ve tarif etme çalışması olarak nitelendirmektedir. Buna ilave olarak alevilik insanların maddi ve manevi bağlamda olgunlaşmalarını, kendine özgü ibadetleri ve etik sistemleriyle yerine getirmeyi amaçlamaktadır. Alevilik inancının kendisine has yapısı olması nedeniyle, başka konseptlere ait şablonlarla tarif edilmesi zor olan ve bu şekilde tarif edildiğinde hatalara neden olan kavramdır. Bunu dikkate almadan yapılan Alevi tariflerinde ciddi ölçüde eksiklikler görülmektedir.

Alevilik inancının Türkiye'de sosyo-politik dini gerçeklik bakımından yapının bir parçası olduğu ifade edilebilir. Bu bakımdan Alevilik, bir yandan inanç evrenini bir yandan da gündelik yaşamı kuşatmaktadır. Alevilik aynı zamanda günlük yaşamı besleyen gelenekler, ve uygulamaları ile birlikte pek çok araştırmacı tarafından tarikat ya da mezhep olarak isimlendirilmektedir. Tüm bu farklı yaklaşımlar içerisinde Alevilik, kendine özgü bir İslam düşünce sistemidir (Alevi Çalıştayları, 2010). Aktay'(2007) Aleviliğin tarih içerisinde belirli bir forma girmediğini, ancak günümüzdeki formunun geçmişteki formuyla büyük farklılıklar içerdiğini ifade etmektedir. Bütün dinlerin tarihsel süreçlerinde bazı değişimler yaşanmaktadır. Bunun yanında dinlerin yapısı coğrafyaya göre de farklılık göstermektedir. Yine toplum içerisindeki farklı tabaklarda, dinin farklı yaşanış ve uygulamaları görülebilir. Engin (1999) Aleviliği Türkmen Sünniliği olarak ifade etmekte olup, Türkler Alevi ve Sünni inananı Muhammed'i ve Ehl-i Beyti kabul ederek, pek çok ortak değere sahip olmuştur. Türkler, tarihi süreçte İran inanç sisteminden İslamiyet'in pek çok unsurunu alırken, Şii kanat yerine Sünni kanadı daha ağırlıklı olarak seçmişlerdir. Anadolu'da Türklük ve İslam dinini bir arada yaymak isteyen Türkler, bu nedenle Alevilik ya da Şii inancından uzaklaşmıştır. Türklerde Şamanilik ve Melamilğin ağır bastığı, Türkmen Sünniliği benzeri yapıya sahip olan İslam inancı benimsenmiştir. Bu gelişmeler ve gerekçeler nedeniyle Anadolu Türklüğüne özgü olan Alevilik anlayışı meydana gelmiş olup, Anadolu'nun Türkleşmesi ve vatan olması sürecinde, başta dil olmak üzere bu sebepler önemli rol oynamıştır. Bu süreçte Türk kökenli olmayan Bektaşiler bile, inancın

etkisinde kalmış ve gerek ayin ve erkanlarında, gerekse nefes, duvaz, deyiş gibi kültürel değerlerini Türkçe kullanarak dillendirmişlerdir. Bu alanda Pir Sultan Abdal, Yunus Emre gibi Alevi ve Bektaşî ozanlar Türkçe dili ile ön plana çıkmaktadır (Aksoy, 2004).

Bu bağlamda, Aleviliği İslam'ın içinde görenler çoğunlukta olup, Alevilerin temayüllerinin de genelde bu yönde olduğu kabul edilmektedir. Alevilik çalıştaylarında ortaya konan manzara da Aleviliği İslam'ın içinde sayan savı destekler niteliktedir. Alevilik inancının baskın olan özelliği Hz. Muhammed ve ailesiyle, Hz. Ali ile soyuna olan derin sevgi bağlarının ağırlıkta olduğu Şii Anadolu Müslümanlarının erkan, adap ve geleneklerini gösterdiği ifade edilebilir (Ceylan, 2013). Alevi Çalıştayları Nihai Raporu'nda (2010) Alevilik, inanç ve ritüel bakımından birbirinden farklı özellikler gösterse de, Hz. Ali'ye nispet edilen toplulukların tanımlanması için kullanılan terimi ifade etmektedir. Buna ilave olarak Alevilik kavramı günümüzde Anadolu Aleviliğini daha fazla temsil etmektedir. Yine raporda Anadolu Aleviliği, nispeten yeni bir adlandırma olarak geçmekte ve Türklerde, tarihsel süreçte İslâmiyet'ten öncesi görülen siyasi ve dini farklılaşmalardan itibaren günümüze kadar görülen inanç ve kültürlerin bir sentezi olarak bahsedilmektedir. Sami (2013) Alevi inanç sistemini tarihsel bakımdan Orta Asya'dan Anadolu'ya kadar uzanan zaman dilimi içerisinde pek çok farklı din ve kültürden izler taşıdığını ve günümüze de bu şekilde geldiğini ifade etmiştir. Yine araştırmacıya göre Alevi inanç ve ritüellerinin tarih içerisinde görülen uygarlıkların da izlerini taşıdığı ifade edilebilir.

Alevilik kültür perspektiften ele alındığında, öncelikle kültürün bir toplumun kendini diğer toplumlardan ayıran özelliklerini öne çıkaran bir unsur olduğu ifade edilmelidir. Kültür, bir toplumu diğerinden ayırmaya yarayan, onun özelliğini temsil eden bir işaret gibidir. Onun için kültür birliği, ırk birliğinden, hudut birliğinden daha önemli bir özellik taşır (Ceylan, 2013). Bu nedenle her insan içinde bulunduğu grubun algılarıyla bir başka grubu değerlendirmektedir. Ama bu değerlendiriş bazen de kalıplaşmış yargıların yönlendirmesiyle olmaktadır (Karşı, 2013).

Tarihi süreçte Aleviler, Buyruk ve Velayetnâme türü eserlerden istifade etmekle birlikte genel manada yazılı literatürden ve kurumsal bir eğitimden mahrum oldukları için inançlarını, sözlü kültür üzerine bina etmişlerdir. Ayrıca Alevi kesimin medrese gibi köklü dinî eğitim kurumlarından mahrum olmaları ve kesin deliller üzerine bina edilmiş bir inanç sistemine sahip bulunmamaları, Aleviliğe değişime açık bir özellik kazandırmıştır (Gümüsoğlu, 2013). Yine Kaplan (2014) yapmış olduğu çalışmalarında Alevilik inancının her zaman için ilerici bir kültürel bakış açısına sahip olduklarını belirtmiştir.

Gümüsoğlu (2013) modernleşmenin, geleneksel pek çok toplumun yapısını köklü ve derinden değiştirip dönüştürürken bundan Alevilerin de fazlaca etkilendiğini ifade etmiştir. Yazara göre modernleşme sürecinde kendi geleneksel değerlerini anlama ve anlatma gayretine giren bir kısım Aleviler, köklerini tasavvuf merkezli İslâm anlayışında ararken, bazıları da kendilerine yeni bir kimlik bulma veya geleneksel değerlerini modernist ilkeler istikametinde yorumlayarak Aleviliği çağa uygun hale getirme çabasına girmişlerdir. Bununla birlikte günümüzde yaşanan kentleşme sürecinin tüm etkilerini Alevi topluluklar üzerinde gözlemlemek mümkündür. Köylerde kalan Alevilerle şehre göç edenler arasında önemli farklar meydana gelmiştir. Bir taraftan kent kültürünün etkileri, farklı dinî kimliklere sahip gruplarla temas, diğer taraftan okur- yazarlığın artışı kırsal ve kentsel Alevilik ayrışmasının temellerini oluşturmaktadır (Alperen, 2009). Bütün bu gelişmeler ışığında Aleviliğin şekillendiği kültürün, kendi yapılabl şablonunda toplumsal anlamda düzenini oluşturan, geleceğe yönelik müşterek payda vurgusunu ön plana çıkaran, toplumsal katmanlar bakımından bir ortak payda yaratan ve zaman içerisinde birleştirici etkisi olan inanç sistemi olduğunu ifade etmek mümkündür (Sami, 2013).

Bir alt sistem olarak Anadolu Aleviliği sistemi, Oğuz Türklerinin Anadolu'da gelmeleri ile şekillenmiş ve kendine has Ehl-i beyt sevgisinin imam inancının dışında farklı bir yorumu olarak ortaya çıkmıştır. Anadolu Alevileri 700 seneden fazla süreyle başka kültürlerle evliliğe kapalıdır. Bu durum Anadolu Alevilerinin Türk toprakları üzerinde farklı bölgelere yayılmasına ve kültürel özelliklerinin yaşadıkları topluluklar ile farklılıklar göstermesine neden olmuştur. Bireyler kültürel anlamda varlık göstermekte ve kültür ile birlikte var olmaktadır. Yine bireylerle çevre etkileşimi,

bireylerin var olmalarında önemli bir etkidir. Farklı kültürlere ait bireylerin, ihtiyaçları da farklılık gösterebilmekte olup, insanların sahip oldukları kültürel varlıklarını açık bir biçimde ifade etme hakları temel insan hakları arasında görülmektedir. Bütün bireylerin sahip oldukları kültürel değerlere saygı duyulması ve buna göre sağlık bakımı verilmesi gereklidir. Böylece verilen hizmetin güvenilirliği arttırır. Yine kültürel özelliklerin tanınması stres yönetimini bireylerde arttırmakta ve daha verimli bireyler meydana getirmektedir (Tekiner ve Tavas, 2016). Tüm sağlık çalışanlarının hizmet verdikleri profesyonel meslek alanlarında bireyleri kendilerine has kültürel kalıplarla değerlendirmeleri ve buna göre hizmet sunmaları beklenmektedir. Sağlığı olumsuz yönde etkilemediği düşünülen geleneksel inanç ve uygulamalara saygı gösterme bireylerin güvenini kazandıracak bir yoldur. Çünkü her birey kendi kültürüne sahip çıkar, kültürüne değer verilmesini ister.

Hemşirelikte toplanan kültürel veriler ile ihmal edilen, yanlış anlaşılan kültürlerin saptanması mümkündür. Yine bu sayede bu toplumlara nasıl ve ne şekilde hizmet edileceği hakkında sağlık bakım sistemlerine yardım edilebilir. Bu nedenle hemşirelerin kültürel bakımdan değerlendirme yapmalarının ve bu değerlendirmeler neticesinde elde edilen verileri hizmetin planlanma ve uygulanma aşamasında kullanmaları önem arz etmektedir. Hemşireler hizmet sunumu sırasında kültürel değerlendirme yaparken, kendilerine rehber edecek modelleri kullanabilirler. Bu konuda hemşireler tarafından geliştirilerek uluslararası literatürde kullanımı kabul görmüş olan pek çok sayıda kültürlerarası model bulunmaktadır (Tortumluoğlu 2005). Bu çalışma farklı kültüre sahip olan Anadolu Alevilerinin kendi kültürel kalıpları içinde Purnell 'ın yeterlilik modeli ile incelenmesi ve incelemeler sonucunda elde edilen veriler sonucunda sağlıklı ilgili davranışlarının anlaşılması ve bu davranışlarını hizmet sunarken göz önünde bulundurmak, sağlıklarının gelişimine katkı sunmak amacıyla planlanmıştır.

AMAÇ

Bu araştırmanın amacı İstanbul'da Yaşayan Anadolu Alevilerinin kültürel özelliklerini Purnell'in Kültürel Yeterlilik Modelinde yer alan temalar ile değerlendirmektir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın tipi: Bu araştırmanın niteliksel araştırma yöntemlerinden odak grup görüşme yöntemi ile yapılmıştır.

Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Niteliksel türde olan bu araştırmanın evrenini, Ümraniye İhlamurkuyu cem evine kayıtlı olan Türk kökenli 15 yaş ve üzeri toplam 30 alevi inanca sahip vatandaş oluşturmuştur. Evrenden örneklem seçimi, örneklemin maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi ile küçük bir örnekle en fazla çeşitlilik sağlamak amaçlı kartopu örnekleme tekniğiyle gerçekleştirildi. Çalışma grubuna 15-65 yaş arasında 30 Türk kökenli alevi dâhil edildi. Örnekleme alınacak bireylerde Türk kökenli Alevi olması ve çalışmaya katılmayı kabul etmeleri göz önünde bulunduruldu.

Veri Toplama

Veriler Ocak/Şubat 2017 tarihleri arasında, Purnell (2008) tarafından oluşturulan, Tanrıverdi ve arkadaşlarının Romanlar üzerinde yapmış oldukları çalışmada da 12 ana temayı içeren "Purnell'in Kültürel Yeterlilik Modeli" doğrultusunda oluşturulan yarı-yapılandırılmış görüşme formu, bilgilendirme ve onam formu kullanılarak odak grup görüşme yöntemiyle toplandı (Tanrıverdi, Ünüvar, Yalçın, Sürer. 2012) .Tanrıverdi ve arkadaşların çalışmalarında kullandıkları bu 12 ana temalar:

"1. Demografik bilgiler, yaşanan bölge: Yaşanılan bölgeye göç olup olmadığı varsa nedenleri, eğitim durumu, mesleki durum incelendi.

2. **İletişim kurma şekli:** Ana dil, ait olunan bölgeye özel kullanılan konuşma dili, konuşma esnasında ses volümünün yüksekliği hakkında bilgi alındı.
3. **Aile içi görevler ve organize edilmesi:** Ailede yönetici pozisyonunda olan diğer bir deyişle sözü geçen kim olduğu, kadın ve erkek aile üyesinin görevleri, çocukların aile içindeki önemi ve yaşam tarzları sorgulandı.
4. **İstihdam edilme durumu:** iş bulma durumu ve istihdam durumu burada değerlendirildi.
5. **Biyokültürel ekoloji:** Biyolojik özellikler, sağlık öyküsü hakkında bilgi alındı.
6. **Sağlığı olumsuz etkileyecek istenmeyen davranışlar:** sigara içme ve alkol kullanımının olması, ilaç ve madde bağımlılığı, cinsel tercihler değerlendirildi.
7. **Vücut için gerekli besin maddeleri alma:** Yiyecek ritüelleri, beslenme alışkanlıkları sorgulandı.
8. **Gebelik ve doğuma yönelik İnanışlar:** Gebelik ile ilgili düşünceleri, kültürel yapılarına yönelik doğun ve lohusalık inanışları, bu süreçleri içeren davranışların neler olduğu hakkında bilgi alındı..
9. **Ölüm ritüelleri:** Ölüme yönelik önceden belirlenmiş kurallara göre gerçekleştirilen dinsel törenler ve ölüm hakkındaki düşünceleri burada ele alındı
10. **Maneviyat:** Kişinin iç dünyası ile ilgili düşünceleri ve bunların sağlığa yansımaları incelendi.
11. **Sağlık hizmetinin yansımaları:** Sağlığın ve hastalığın değerlendirilmesinde kullanılan kültürel cevaplar, toplumu ilgilendiren genel sağlık uygulamalarına bakış gibi konular burada değerlendirildi.
12. **Sağlık bakım çalışanları:** Sağlık hizmeti sunucularının durumu, sağlık ile ilgili durumlarda büyücülere ve büyüye yaklaşım değerlendirildi”(Tanrıverdi, Ünüvar, Yalçın , Sürer .2012).

Çalışmaya alınacak katılımcıları belirlemek için önce İhlamurkuyu Cem evi sorumlu dedesine araştırma hakkında bilgi verildi. Yaşanılan mahalle ile ilgili bilgi alındı. Cemevi dedesi görüşmelerin ne zaman ve nerede yapılacağına yönelik önerilerde bulundu. Görüşmeler yapılmadan önce “bilgilendirme ve onam formu” araştırmaya katılmayı kabul eden katılımcılara okutularak ve onay imzaları alındı. Mahalleye ve cem evine aleviler için önemli bir gün olarak kabul edilen ve cem ibadetinin yapıldığı iki Perşembe gidilerek toplam 14 erkek ve 16 kadın görüşüldü. Görüşmeler İhlamurkuyu Cem Evi dede odasında 5-10 kişilik gruplar halinde yapıldı. Yapılan görüşmelerin her biri yaklaşık 60-90 dakika sürdü. Görüşmelerin hem katılımcılar hem de araştırmacı tarafından yeni bir bilgi kalmayınca kadar devam edildikten sonra sonlandırıldı. Veriler araştırmacılar tarafından yazılı kayıt veses kaydı şeklinde toplandı. Çalışmaya başlamadan önce araştırmacılarından birinin bağlı bulunduğu üniversitenin Etik Kurulu'ndan ve çalışmaya dahil edilen bireylerden yazılı izin alındı.Görüşmelerde; gizlilik esasına dayalı katılımcıya verilecek kod, cinsiyet, yaş, medeni durum, gibi soruları içeren demografik özelliklerinin yer aldığı “ demografik özellikler formu” ile katılımcıların bilgileri toplandı.

Verilerin değerlendirilmesi

Veriler betimsel analiz yöntemi ile değerlendirildi. Araştırmacılar tarafından toplanan ses kayıtları ve yazılı notlar bilgisayar ortamına aktarıldı. Tüm kayıtlar Purnell'in modelindeki temalara uygun olarak düzenlendi. Kişilerin ifadeleri genel olarak değerlendirilerek özetlendi ve metin haline getirildi. Kadın ve erkek katılımcılar kodlanarak numaralandırıldı.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Çalışma grubuna dâhil edilen Alevilerin 14'i erkek 16'sı kadın, yaşları 19 ile 56 arasında değişen, geneli evli ve çocuk sahibi olduğu, çoğunun düzenli bir geliri olacak şekilde çalışan ve emekli oldukları, iki kişi üniversite on kişi lise, diğerlerinin ise ilköğretim mezunu oldukları saptanmıştır.

1. **Demografik bilgiler, yaşanan bölge:** Yaşanılan bölgeye göç olup olmadığı varsa nedenleri, eğitim durumu, mesleki durum değerlendirildi.

Yerleşim, göç, göçün nedenleri

(K1) Bizim köklerimiz Anadolu'nun çeşitli şehirlerindedir. Biz 40 yılı aşkındır İstanbul'da yaşıyoruz. Kökenimiz Sivas'da Tunceli'den gelmedi. Dersim olayları sırasında Adıyaman'dan Tunceli'den Erzincan'a göç etmiştir. Doğduğu yer değil doyduğu yer zihniyetiyle İstanbul'a göç ettik. **(E1)** Biz Özbek'iz Türk'üz ve Müslümanlığı ilk kabul edenlerdeniz. Aleviyiz Allah, Muhammet, Ali inancıyla doğduk yaşarız ve ölürüz. Biz Ehlîbeyt soyundanız. Anadolu topraklarında Atalarımız yaşadı, ancak hep kendilerini ve inancımızı baskılar ve ölüm korkusuyla gizlediler. Atalarımız İstanbul'a göç etmiş ve bu sayede 30 yıldır yaşıyoruz, 20 yıldır cem evimiz var ve rahatlıkla ibadetlerimizi yapabiliyoruz. **(E2)** Kökenim İran Horasan'dan gelir. Türkmen'im. Horasan erenlerinden gelmeyiz. Seyit-Mahmut Hayrani kökeninden geliyoruz. Alevi insandır. Biz Sivas'ta doğduk ama kalabalık bir aileydik. Yaşam kavgası için İstanbul'a göç ettik. Bu bölgede 30 yıldır yaşıyoruz. Bizim ne dilimiz nede dinimiz farklı. Biz İslamiyet'i ve Müslümanlığı kabul etmişiz. **(E3)** Bizim yaşadığımız bu mahalledeki tüm aleviler Türkiye'nin farklı şehirlerinden göç etmişler. Önceki herkes kendini saklıyordu. Devlet dairelerinden çalışanlar alevi olduklarını söylemiyorlardı. Ama biz Cemevinde birbirimizi görürce alevi olduklarını öğreniyoruz. Mahallede de görüşüyoruz. Sunni kardeşlerimizle de görüşüyoruz. Bizim kökenimiz Türk'tür, Müslümandır. Biz Sunni Alevi ayrımı yapmıyoruz. Ama Sunniler bize ayrım yapıyorlar. **(E1)** Ben ve ailedekiler her yerde Alevi Türklere olduğumuzu söylüyoruz. Bizden kimseye zarar gelmez. Bizim kabemiz insandır, insana zarar vermeyiz Allah'tan korkarız. Biz işsizlik yüzünden köyümüzden göç ettik. **(K2)** Atalarım işsizlik ve yoksulluk neden ile 46 yıl önce İstanbul'a göç etmiş. Doğma büyüme İstanbulluyum ve Ümraniye'de yaşıyorum. Bu mahallede büyüdüm. Kökenimiz Türkmen olup Alevi feslefeşi ve benim soyum Türk soyundan geliyor. Öz Türk'üz Alevi inancına sahip olduğumuzu zorunlu olmadığım sürece açıklamıyorum. En çağdaş insanlar bile bunu duyduklarında farklı davranıyorlar. Ama gerçek Müslüman biziz. Biz Ehlîbeyte inanmışız, Allah Muhammet ve Ali'ya itaat ederiz. İbadetlerimizde de vatanımızı milletimize zarar gelmesin diye dua ederiz. Atalarımız Osmanlı zamanında dağlık bölgelere kaçarak saklanmışlar. Köyümüz hep dağlık bölgededir.

Öne çıkan ifadelerde de görüleceği gibi, araştırmaya katılan Alevilerin ve çevrelerinin büyükçe bir bölümü uzun süre boyunca İstanbul'da yaşayan, ancak köken itibariyle Özbekistan, İran, Türkmenistan, Horasan gibi coğrafyalardan gelmişlerdir. Göç olgusu sorulduğunda verilen yanıtların genel olarak dini unsurlar üzerinde şekillendiği görülmektedir. İkinci ön plana çıkan tema ise işsizlik temasıdır. İşsizlik, en önemli iç ve dış göç nedenlerinin başında gelmektedir. Ekonomik nedenler adı altında incelenen işsizlik, toplumları etkilerken din, dil, ırk, yaş, cinsiyet gibi etkenlere bakmaksızın, insanlığın büyükçe bir bölümünü etkilemektedir (TÜİK, 2017 İstihdam ve Hanehalkı verileri). Yerleşik düzende dahi sezonluk ya da mevsimlik göçler, tarım göçleri gibi çeşitleri vardır. Dolayısıyla Aleviler için göç etme sebeplerinden işsizlik, sadece Alevilere ait bir sebep olmayıp, tüm Türkiye'deki düşük ya da orta gelire sahip olan bireyler için geçerli olan nedendir. Öte yandan dini unsurlara dayalı göç, Dersim ve Maraş gibi olaylar sonrasında yaşanan gelişmeler, alevi vatandaşlar için önemli bir göç nedeni olarak araştırmada bulunmuştur.

Eğitim

(E4) Benim eğitimim ilkökul ama çocuklarımızın eğitimi ve öğretimine çok önem veriyoruz. Tek silabımız okumak ve meslek sahibi olmaktır. Devletin üst makamlarında dayımız yok, bizim çocuklarımız okusa da alt makamlarda çalışıyor. En üst makama getirilmiyor. Ama diploması da elimizden alamazlar. **(K3)** Çocuklarımızın alevi olduğunu okullarda saklıyoruz öğrenince arkadaşları tarafından dışlanır diye. Eğitimlerini özellikle dini eğitimlerini alevi inancına göre yapılması lazım. **(K5)** Eğitime çok önem veriyoruz. Biz bölgedeki Alevilerin çocukları okuyor ve üniversite mezunu çok, okuma yazma bilmeyen yok. Ailemizde 70 yaş ve üzerinde olan yaşlarımızın çok azı okuma ve yazma bilmiyor, ama kuran okumayı biliyorlar. **(E5)** Yeni nesil gençlerimiz ve çocuklarımız okuyor. Kadın erkek çalışıp çocuklarımızı okutuyoruz. Kendim ilkökul mezunuyum, gerekirse hammallık bile yaparız. Mahallemizde okuyan sayısı çok ve biz bu çoğunluğun içerisindeyiz. Cemevinde de dedemiz ilim, eğitimidir diyor ve biz eğitime sevk ediyor. Sobbetlerimizde de dedikodu yoktur. **(E6)** En az ilkökul en çok lise mezunu var. Ben okuyamadım ama çocuğum okusun mesleği olsun. Ben inşaatlarda çalışıyorum devamlı işim yok.

Eğitim ile ilgili soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, Alevilerin eğitim konusuna büyük önem verdiği, ancak buna karşılık alevi oldukları için aldıkları eğitimin yeterince karşılığını

göremediklerini ifade etmişlerdir. Araştırma örneklemini yaş ortalaması itibarıyla 19 ile 56 yaş arasında olmasına karşın, çoğunlukla 30 yaşın üzerinde katılımcılar vardır. Bu nedenle yaş ortalamasına göre eğitim durumlarının çoğunlukla lise olması, yaş gruplarına göre eğitim düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Eğitim ile ilgili soruya verilen yanıtlarda da, Alevi kimliğine vurgunun ön planda olduğu görülmektedir. Aslında Türkiye'de nüfusun artmasıyla birlikte işsizlik oranı sürekli olarak artmakta, eğitim düzeyi arttıkça ise işsiz nüfusun eğitim düzeyi de artmaktadır. Bu sebeple diplomalı işsiz sayısı da her geçen gün artış göstermektedir (TÜİK, 2017 İstihdam ve Hanehalkı verileri). Dolayısıyla burada da sadece Alevi vatandaşlara yönelik bir uygulamanın en azından istatistiksel anlamda olmadığı ifade edilebilir. Ancak bu şekilde bir algının dahi olması, geçmişte yaşanan olumsuz uygulamalara işaret etmektedir.

Meslek

(E6) İnşaatçyım daimi işim yok. Bizim buralarda oturan alevi erkeklerin çoğu inşaatlarda çalışmış ve hala çalışıyorlar. İnşaatlar tehlikeli. Bir akrabamız inşaatından düştü ve felç oldu, yardıma muhtaç. **(K6)** Ben ilkökula kadar okudum. Eşim işçi olarak çalışıyor iki çocuğum var ikisi de okumadı. Okumalarını çok istedim sonradan çok pişman olacağız. Şimdi bir meslekleri olsun diye kursa gitsinler istiyorum. **(E7)** Liseyi bitirdim ama anne ve babam ayrıldığı için eğitime devam edemedim. Şimdi özel bir kurumda çalışıyorum. Ama eğitime devam etmek istiyorum. Vasıfsız eleman olarak çalışmak istemiyorum. Bu işe tanıdık vasıtasıyla girdim, tanıdık olmayınca iş bulmak zor. Kimliğimizi öğrenince bize ayrımcı davranıyorlar, bize farklı bakıyorlar. **(E8)** İnşaatlarda çalışarak emekli oldum, şimdi ise arada iş çıkınca gidiyorum. İşsizlik var. Okuyamadım bir mesleğim olmadı. İnşaatçılık ata mesleğimiz. Köyden göç edip geldiğimizde yokluk vardı. Mecburen inşaatlarda çalışıp geçimimizi sağladık. Bize yol gösteren yoktu. Çok zor şartlarda çalışıp çocuklarımızı okuttum. Ama iyi bir iş bulamıyorlar; çünkü tanıdık olmadan iş bulmak çok zor. **(K10)** Aylıklı bir işte çalışmak istiyorum. İşsizlik zamanında para almak ve sigortalı çalışıp emekli olmak istiyorum. Kocamın eline bakmak istemiyorum. Bir mesleğim yok. **(K12)** İngilizce öğretmenliği bölümünde okudum. Ailemin iş yeri mevcut bazen onlara yardım için oraya gidip çalışıyorum. Eğitime devam etmek istiyorum.

Meslek sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde, inşaat, serbest meslek ya da vasıfsız çalışanların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Alevi vatandaşların eğitim durumuna göre mesleki dağılımları birbirine yakındır. Genellikle ilköğretim ve lise düzeyinde eğitime sahip olan bireyler, mavi yaka ya da vasıfsız işlerde çalışan bireylerdir. Beyaz yaka ya da mühendis, mimar, doktor gibi mesleklerde görev yapan bireylerin eğitim düzeyleri daha yüksektir. Bu bakımdan sosyodemografik olarak örneklem ve çevrelerinden elde ettikleri gözlemler, orta ve düşük sosyo ekonomik sınıfa hitap eden mesleklerin çoğunlukta olduğu ifade edilebilir.

2. İletişim Kurma Şekli:

Katılımcıların hepsi Aleviler arasında Türkçe konuşulduğu, farklı dil bilenlerinde sadece yaşlıların olduğu bunlarında birlikte yaşadıkları bölgedeki Kürtlerden öğrendiklerini ifade ettiler. Hatta katılımcıların çoğu Kürtçeyi anlayabildiklerini ama konuşamadıklarını belirtirler. İletişim kurarken cinsiyet önemli olmadığı, kadın erkek ayrımı yapılmadığını ancak iletişim esnasında konuşmaların yüksek sesle özellikle sevinç, korku, endişe ve hastalık zamanlarında konuşulur. Ama üzüntülü zamanlarda sessiz kalmayı tercih etmekteyiz. Sevgi anlatırken göz teması ve dokunmaya engel teşkil eden bir faktör olmadığını ifade ettiler. Sağlık personeli arasında genel olarak cinsiyet farkı olmadığını belirtse de yaşı biraz fazla olanlarda bu tercihin kendi cinsiyetlerinden olmasını istediklerini belirttiler. **(K14)** Genel olarak Türkçe konuşuruz, Türkçe ana dilimizdir. Konuşmalarımızın volümü yüksektir, sevgimizi gösterirken övme, selamlama vardır. **(K7)** Sağlıkla ilgili konularda cinsiyet ayrımı yapmayız. Kadın ya da erkek olması önemli değildir.

İletişim konusunun iki başlık altında şekillendiği ve buna göre yanıt verildiği görülmektedir. Birincisi farklı ve diğer toplumlarla iletişim, ikincisi ise toplum içerisinde, kendi içlerindeki iletişimdir. Toplumlar arası iletişimde, Türk dilini etkili bir şekilde kullandıklarını ve Kürt dilini ise anlama düzeyinde bildikleri görülmektedir. Bu bakımdan Alevilerin farklı toplumlarla iletişim kurmada güçlük yaşamadıkları ifade edilebilir. Kendi aralarındaki sosyal iletişimde ise Türk

toplumunun büyükçe bölümünde geçerli olan ataerkil yapıdaki cinsiyet ayrımının özellikle Alevi toplumunda olmadığını vurgulayan yanıtlar verilmiştir. Sağlık açısından özellikle, cinsiyetin bireyler arasında bir iletişim engelleme faktörü olmadığını altı çizilmiştir.

3.Aile İçi Görevler ve Organize Edilmesi

Evde reislik görevinin kimde olduğu, cinsiyete göre rol ve görev dağılımının nasıl olduğu değerlendirildi.

Aile Reisi

(K15) *Aile reisi genelde erkektir. Aile reisi erkek olsa da kadının söz hakkı daha fazladır. Erkekler eskiden ev ile ilgili hiç bir şey ile ilgilenmez sadece işe gider para kazanır geçimimizi sağlardı. Oysa şimdi gerekirse eşine yardım eder çocuklarla ilgilenir. Çocukları eğitimi için okula gönderir. (E9) Kadının evde ağırlığı fazladır. Eşim ne derse o olur. Eskiden evlilikler erken yaşta olurdu. Biz eşimle birlikte büyüdük. Ama şimdi çocuklarımızı okutuyoruz. Erken yaşta evlilik olmaz. Yaşlılarda bizim baş tacımızdır. Eğer tek erkek çocuğuyunuz anne baba sizinle birlikte kalır. Onlara bakmak zorundayız. (E10) Evin reisi erkektir. Yaşlıları çalıştırmayız. Onlara bakım yapılır, daha çok dikkat edilir. Çocuklar büyütülür, okutulur ve meslek sahibi edilir. Zorda darda olan yaşlılara yardım edilir.*

Aile reisinin ve evdeki rollerin dağılımında da, ataerkil olan Türk aile yapısına benzer bir yapılanmanın olduğu, ancak bu yapının şekilde ataerkil gibi görünse de, özünde cinsiyet eşitliğinin daha fazla yaşandığı bir yapıda olduğu görülmektedir. Aile yapısının da geleneksel Türk geniş aile yapısına uygun olduğu, anne ve babanın en küçük çocuğun yanında kaldığı, bir süre sonra aile reisliğinin evde üreten ya da eve ekmek getiren bireyin olduğu görülmektedir. Çekirdek aile Türk toplumundaki gibi daha baskın değildir.

Evlilik

(E11) *Evlilikler genellikle aleviler arasında olur. Bunu dışında evlilik yapılması dışlanır, istenmez. Evliliklerde resmi nikâh önemli ama dini nikâhta yapılır. (K15) Akraba evliliği 10-20 yıl önce vardı. Şimdi pek az yapılıyor. Aleviler arasında evlilik olur ama akraba değildir. Eşi ölen bayanlar genelde evlenmez. Ayıplanmasın diye evlenmezler. (K16) Ben 14 yaşında evlendim. 15 yaşında ilk çocuğum oldu. Çok erken yaşta evlendim ve eşim akrabamdır. Ama şükürler olsun çocuklarımızın hiç birinde sağlık sorunu olmadı. (K14) Bizde yabancılara kız verilmez. Yabancıyla evlenenler boş karşılanmaz. Zaten yabancıya giden kızlar evliliklerinde sorun yaşayıp ayrılıyorlar. Ben çocuklarıma da öyle söylüyorum. Sünni Alevi evliliklerine karşıyım. Ama birbirlerini çok severlerse ayırmayız.*

Evlenme konusunda da, Anadolu'nun düşük sosyo demografik özelliklere sahip yerlerinde, eğitim seviyesinin düşük olduğu bölgelerdeki gibi erken yaşta evlenme, akraba evliliği gibi olumsuzluklar yaygındır. Her ne kadar iletişim ve aile içerisinde sosyal roller bakımından Alevi bireyler cinsiyet eşitliğine daha fazla önem vermiş olsa da, evlilik ve ailenin kurulması aşamasında inanç ve ataerkil yapı ağır basmaktadır. Burada en dikkat çekici noktalardan birisi ise kesinlikle tıpta yasaklanan, hem anne ve baba için, hem de doğacak çocuklar için ciddi riskler teşkil eden akraba evliliği, sadece bir inanç ve görüşten ibaret olan farklı inançların evlenmesinden daha normal kabul edilmektedir. Bir kişi akrabasıyla evlenmekte özgürken, başka inançtan birisiyle evlenmesi hoş karşılanmamaktadır. Yine dul kadınların evlenmesi olumsuz karşılanırken, aynı durum eşi ölen erkekler için geçerli değildir.

Şiddet

(E12) *Kadına şiddete bayır diyoruz. Ben ve çevremdekiler kadın el kaldırmayı sevmez ve hor görür. (K16) Kadına şiddet boş karşılanmaz ve yok denecek kadar azdır. Bizim mahallede bizim gibi alevi olan bir aile var. Kadının eşi 6 aydır işsiz, çalışmıyor. Kadın eşi tarafından hırpalandığını duydu ama çok nadirdir böyle durumlar. Yaşam sıkıntısı insanları bu hale getiriyor. (K13) Şiddet yoktur. Şiddet gören kadına yardım ederim. İnsan bizim felsefemizde en üstte yer alır ve ondan daha değerli varlık yoktur. Hiç kimse şiddeti dayığı hak etmez.*

Şiddete karşı tüm katılımcılar insanı en üst düzeyde tuttıkları için, olumsuz bakmaktadır. Burada da ön plana çıkan ya da dikkati çeken bir diğer nokta, şiddet sorulduğunda kadın şiddetinin algılanması ve o şekilde cevap verilmesidir. Öte yandan Türk toplumunun genelinde kadına şiddet çok yaygın olsa da, yapılan görüşmelerde ya da mülakatlarda, halkın büyükçe bir bölümü sözde kadın şiddetine karşıdır. Ancak bu kadar şiddete karşı olduğunu ifade etmede fikir birliği yapmış örneklemde bile farklı inanışlar arasındaki evlilikler tasvip edilmemekte, dolayısıyla kadın şiddetlerinden birisi olan aile kurma seçimi şiddetine de geçit verilmiş olmaktadır.

4. İstihdam Edilme Durumu

(E11) Kadın erkeğe ayrımı yapmaksızın çalışıyoruz. Benim maaşım çocuklarımın ve eşimin geçimine yetmiyor. Mecburen karımda çalışıyor. İkimizde ilkokul mezunuyuz. Sigortalı olarak çalışıp emekli olmak istiyoruz. Kimsenin eline bakmak istemiyoruz. **(K10)** Gençliğimde eşim çalışmama izin vermedi. 40 yaşından sonra çalıştım. Çocuklarımı büyüttüm. Şimdi emekliyim. Maaşım az ama kimseye karı koca muhtaç değiliz. Çocuklarımızın iş bulması çok zor, işsizlik var. Okusalar bile tanıdık olmayana iş vermiyorlar ya da çok düşük maaşla çalıştırıyorlar.

İşgücü durumu itibarıyla de Alevi toplumu ile Türk toplumunun geneli arasında önemli bir fark yoktur. Genel olarak Türk toplumunda da ortalama ve altında gelire sahip olan sosyal yapılarda, emekli olmak ve kimsenin eline bakmadan yaşamlarını sürdürmek en önemli gayedir. Yine Alevilerde de iş konusunda tanıdık ve yakın olması gerektiği, kimseye muhtaç olmama ve kadının çalışmasının eşinin iznine bağlı olduğu gibi ataerkil yapının yoğun cinsiyet eşitsizliği yapısı kendini göstermektedir.

5. Biyolojik Özellikler

Ten Rengi

(K1) Ten rengimizin yani Alevilerin ten renginin biraz esmer olduğu ile ilgili genel bir söyleyim var. Ama ben ve ailem genel açık tenliyiz. **(K4)** Biz Türk Alevi'si olduğumuz için açık tenli ama karakaş kara gözliyüz. Hatta benim ailedekilerin çoğunun göz renkleri açık mavi ve yeşildir. **(E5)** Bizim ailemizde esmer yok. Hatta bizî Trakyalılara benzetirler.

Ten rengi itibarıyla belirgin bir özellik sınıfı ortaya çıkmazken, Türk Alevilerinde açık tenli olduğu, ancak genel olarak Alevilerin esmer ve yeşil gözlü oldukları ifade edilmektedir. Öte yandan bu durumun genel olarak aleviler için doğru olsa da, Türkiye'deki Alevilerde geçerli olmadığı ifade edilmektedir. Alevilerin nereden geldiklerine ilişkin göç sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde, İran ve Türki Cumhuriyetler ön plana çıkmaktadır. Bu bölgelerde insanlar nispeten esmer, yeşil gözlü bir yapıya sahiptir. Genel olarak Alevilerin esmer ve yeşil gözlü olduklarına ilişkin kanının nedeni bu olabilir. Öte yandan Türkiye'de uzun yıllar yaşayan Alevilerde, fenotipgenotipe de yansımış ve ortama göre görünüm şekillenmiştir.

Hastalık Ve Sağlık Durumları

(K3) Bizim ailemizde mide kanserine ve şeker hastalığına yatkınlık vardır. Alevi olduğumuz için değildir. Genel olarak bariz bir hastalık bizim etnik kökenimizde görülmez. Diğer insanlardaki gibi bizde de yaşadığımız koşullara bağlı hastalıklar.

Soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, Alevilere özgü ya da alevi bireylerin yatkın olduğu bir hastalık türünün olmadığı ifade edildi. Aslında yaşanan bölge ve genetik yapı nedeniyle, bazı hastalıkların bazı toplumlarda daha fazla görüldüğünü rapor eden çalışmalar vardır. Günümüzde DSÖ dahi raporlarında ırklara göre sonuçlara yer vermektedir. Ancak literatürde alevi toplumu için bu şekilde belirlenen spesifik bir rahatsızlık yoktur. Katılımcılar da bu şekilde bir hastalığı gözlemlemediklerini ifade ettiler.

6. Sağlığı Olumsuz Etkileyecek İstenmeyen Davranışlar:

(K1) Bizim ailemizde erkekler arasında sigara ve alkol kullanımını fazla değildir. Mahallede ve benim ailemde yok ama uyuşturucu kullanan Alevi gençler var. Alkolü de özel günlerde kullanırlar. Hiç kullanmayanlarda var. Bayanların alkol kullanması pekiyi karşılanmaz. **(E9)** Ben sigarada alkolde kullanmam. Çocuklarımda zararlarını anlatırım. Sigara sağlığa çok zararlıdır. **(K4)** Tek eşlilik ailemizde var. Çok eşliliğe karşıyız. Ayrıca bakamayacağımız çocuğu dünyaya getirmeyiz. Aile planımıza uyarım.

Verilen yanıtlar incelendiğinde, Aleviler arasında sigara ve alkol kullanımının yaygın olmadığı, gençler arasında giderek yaygın hale geldiği ifade edildi. Madde bağımlılığı da oldukça düşük düzeydeydi. Tek eşlilik aleviler arasında yaygın olup, çok eşliliğe karşı olduklarını belirttiler. Aile planlama aleviler arasında önemli kabul edilmektedir. Herhangi fiziksel aktivite, yüksek riskli davranış teşkil edecek faaliyet belirtilmedi. Çocuğun geleceği açısından yüksek riskli olan erken yaşta ve akraba evliliği ise normal kabul edilmektedir.

7. Beslenme

(K2) Domuz, köpek, kirpi, kedi, tavşan yenmez. Dengeli beslenmeye, ekonomik durumumuza göre beslenmeye dikkat ediyoruz. **(K12)** Fiyatı uygun olduğu için sebze ve meyvelerin doğalını bulursak daha çok tüketiyoruz. Her şeyden azda olsa yiyebiliyoruz. **(E1)** Paylaşmayı çok seviyoruz. Komşularımızla, fakirlerle yiyeceğimizi paylaşıyoruz. Hayvanları da beslemeyi unutmuyoruz onlarda can taşıyor. **(E3)** Sofra, ocak, yemek kavramları tüm Anadolu kültüründe olduğu gibi biz Aleviler arasında kutsallaştırılmış ve bizim yaşantımızın her aşamasında yer almıştır. Bektaşî sofrası kurulur ve tüm halk katılır. Sofrada kadın ve erkek birlikte otururlar.

Beslenme alışkanlıkları da genel olarak Türk toplumu yapısıyla aynı özelliklere sahipti. Anadolu'nun bazı yerlerinde olduğu gibi tavşan eti yenmediği ifade edildi. Beslenme ekonomik durum ya da gelir ile doğrudan ilişkili olan bir durumdur. Bu bakımdan aleviler ekonomik durumları elverdiği ölçüde, her şeyden az da olsa yediklerini ifade ettiler. Yine tüm halka açık olan mistik anlam ifade eden sofraya, hayvanların ve diğer canlıların da beslenmelerinin en temel hakları olduğu ifadeleri ise beslenmenin kültürel unsurlarına ilişkin yanıtlardır. Genel olarak düşük ekonomik düzey nedeniyle, ortalamanın altında bir beslenme düzeninin olduğu ifade edildi.

8. Gebelik ve Doğuma Yönelik İnanışlar

(K16) Bizde çocuğu olmayan yani hamile kalmayan kadın önce doktora gider sonrada maneviyat gücüne inandığımız ziyaret olarak adlandırdığımız yerlere götürülür. Neslimizin devamı için bu çok önemlidir. Bu ziyarete gidip dua edildiğinde kabul olacağına inanırız. Dilek tutulur, kurban kesilir. Hamile olan kadınlar ağır işte çalışmazlar. **(E13)** Gebe kadına bir yemeği gördüyse götürülür. Gebe kadın yalnız bırakılmaz. Çocuğu olmayan bir kadın bir ziyarete gidip dua eder ve çocuğu olursa çocuğu o ziyaretin adı konur ve kurban kesilir. **(K11)** Lobusa kadın gün yalnız bırakılmaz. Kuran okunur. Kötü ruhlardan korunmak için ışık yakılır. Çocuğun göbeği düşünce dışarı atılmaz. Toprağa gömülür. İnsanın bir parçasıdır. Çocuğa 40 dolduğunda 40 çıkartılır. Anne ve çocuk banyo yaptırılır. 40 tane buğday sıya koyulur o su ile yıkanır. **(K6)** Doğum eden kadının yanında eskiden köyde kadınlar 3 gün boyunca yanında kalırlar. Eskiden çocuklar kundaklanır ve tuzlanır. Şimdi böyle bir şey yapılmıyor. Doğum yapan kadına al basması diye yorgan ve yatağı kırmızı olur ve kırmızı giydirilir, başına kırmızı eşarp bağlanır. Lobusaya kan yapıcı besinler yedirilir. Süt yapıcı gıdalar verilir. Doğumdan 3 gün sonra duası okunarak adı konur ve annesinin yanından alınır kendi yatağına koyulur.

Gebe kalmayla ilgili dilek tutma, kurban kesme, türbe ziyaretleri çocuğun olması için bazı inanç ritüellerinin olduğu olduğu görüldü. Neslin devamı için gebelik ve doğum önemli olup, toplumsal ve sosyal yapının da bir parçasıdır. Gebe kadınların gördüğü yemekleri yemesi için götürülmesi, ağır işte çalışmaması, kötü ruhlardan korunmak için ışık yakılması yine farklı toplumlarda da görülen, inançtan ziyade Türk toplum yaşantısına ait olan unsurlardır. Bunların Alevilerde de olduğu görüldü. Doğum yapan kadına kırmızılardan giydirilmesi ve yatağın kırmızı olmasının, çocuğa al basmasının (bir çeşit karabasan) engelleyeceği ifade edildi.

9. Ölüm Ritüelleri

(E10) *Bir evde ölüm olmuşsa yas tutulur. Eğlence yapılmaz, radyo televizyon açılmaz, müzik dinlenmez. Bu durum 40 gün devam eder. Ölümün 3. Gününde hayır yemeği yapılır ve yemek verilir. 40 gün boyunca ölü evinden yemek yapılarak birinin karnı doyurulur. 7. gün ve 52. gününde kuran okutulup helva dağıtılır. Ölünün giysileri dağıtılır. (E12) Ölülerimizi cem evlerinde yakayıp namazını kalarız. Hayır yemeklerini de burada yeriz.*

Yaygın Türk toplumu ölüm sonrası ritüelleri cenazenin camide ya da gasil hanede yıkanması, defin işlemleri, ölünün giysilerinin dağıtılması, 7'si, 40'ı gibi yemek ve inançları vardır. Helva tüm Türk toplumunda ölüm sonrasında dağıtılan bir yiyecektir. Alevi toplumunda da, ölünün cami yerine cem evinde yıkanıp namazının kılınması dışındaki pek çok ritüel, Türk toplumu ile uyum göstermektedir. Örneklemedeki Aleviler ölünün sonrasındaki 3, 7, 40 ve 52. günlerin önemli olduğunu belirttiler. Türk toplumunun Anadolu'daki uygulamalarına benzer olarak ölü evinde yas tutulduğu, radyo, TV ve müzik açılmadığı ifade edildi.

10. Maneviyat

(E13) *Maneviyat bizde insana değer vermektir. Dini görevlerimizi de yerine getiririz. Ancak bunları yapıp da her türlü kötülüğün içinde olursanız hiçbir değeri kalmaz. Manevi yönü güçlü olan insanları da severiz. Allaha sığınırız her zaman olmasa da cem evlerine gideriz ve dini bayramlarda yapılması gerekenleri yapmaya çalışırız. (K5) Manevi yönüm güçlüdür. Allaha çok dua ederim. Ondan yardım isterim.*

Aleviler dini duygular başta olmak üzere, maneviyatlarının önemli olduğunu ve yaşamlarında belirleyici olduğunu ifade ettiler. Dini görevleri yerine getirmek kadar, kötülüklerden de sakınmak onlar için önemlidir. Aslında tüm inanç sistemlerinde teoride bu yaklaşım vardır. Çünkü din ve maneviyat insanları yanlışlardan uzaklaştırmak ve doğruya ulaştırmayı hedeflemektedir. Aleviler evlilik ve aile konusunda verdikleri yanıtta, başka inançlardan evliliğe hoş bakmadıklarını ifade ederek, aslında maneviyatın yaşamın ve sosyal yapının da aynı zamanda bir belirleyicisi olduğunu ifade ettiler.

11. Sağlık Hizmetinin Yansımaları

(E14) *Sağlık bir insanın kendini mutlu hissetmesidir. Sağlıklı olmak için gücümüzün yettiği kadar vitamin değeri yüksek olan gıdalar tüketiyoruz. Çocuklarımızın da doğal beslenmesini sağlıyorum. (K14) Günlük işlerimi yapabilirsem iyiyim demektir. Ben yakınlarımızın çocuğunu genç yaşta kanserden kaybettim. Bu yüzden hayatın kıymetini bilmeliyiz. Ekonomik durumumuz iyi değil. Olduğu kadar sağlığınıza dikkat ediyorum. Hastalanınca hastaneye ve doktora gidiyoruz. Eskiden hastaneye ve doktora gitmek zordu. Ulaşım yoktu, hastanelerde sıra çoktu. Şimdi de randevu almak zor. Ama yine de mecburen gidiyoruz. Sağlığın kıymetini insan kaybedince daha iyi anlıyor. (K19) Sağlık çok önemlidir. Sağlığımızı korumak için bazen özel besinlerden kullanırız. Hastalık zamanlarımızda sadece doktora gideriz. Üfürükçü, kırıkçı çıkıkçıya gitmeyiz; Muska yazdırmak gibi durumlar tercih edilmez. Biz sadece hastalık durumlarda sadece dua ederiz. (K11) Stres ve üzüntüm yoksa sağlığım iyidir. Ailemden biri hastalandığında kötü kaderimden, kötü şansımдан, bahtsızlığımдан diye düşünüyorum. Sonrada ne gelirse Allah'tan diye düşünür kabullenirim. (K16) Sağlığın temelini hijyen ve temizlik kapsar. Hastalanınca hemen doktora giderim. Ama iyi olduğu ya da tıbbi tedaviyi desteklediğini bildiğim otları, bitkileri aktardan alıp kullanırım. Ben nazara inanırım. Bazen dedeye gidip çocuklarıma dua okuturum. Nazar bir insanı çatlatabilir. (K8) Soğuk algınlığında, ateş olunca ılık banyo yapıp, sıcak içecekler içerim. Çocuklarıma da yaparım. Yüksek ateşte sirkeli su ile vücut silinir.*

Sağlık bakım uygulamalarında da, Alevi topluma özgü olan bir ifadeye rastlanmadı. Genel olarak orta ve altında düzeyde gelire sahip olan bireylerde sağlık alınan vitaminlerle, stres ve üzüntüden uzak durmaya çalışmayla, hijyen ve temizlik ile belirlenmektedir. Alevilerde de benzer yanıtlar verildi. Basit soğuk algınlığı ya da ateş gibi durumlarda evde bazı önlemlerin alındığı, hastanelerin genel sorunlarını yaşadıklarını (eskiden sıra, şimdi randevu alamama), modern tıp dışındaki alternatiflere çok fazla önem vermediklerini ifade ettiler. Ancak katılımcıların hiçbirisi sağlık ve bakım uygulamalarında spor, fiziksel aktivite gibi temel destekleyici konulara değinmediler.

12.Sağlık Bakım Çalışanları

(K1) *Naşara çok inanırım. Ama büyü ve büyücülere inanmıyorum. Sadece manevi olarak iyi gelsin diye cem evi dedemize dua okutuyoruz. Ama bizim çevremizde alevi olup da büyüye inanalar olabilir. Ben inanmıyorum.*

(E3) *Bizim için doktor, hemşire çok önemlidir. Onlara canımızı emanet ediyoruz. Allah başımızdan onları eksik etmesin. Biz tıbbı ve doktorlara inanırız. Üfürükçü, muskacıyla işimiz olmaz. Ama bizim toplumumuzda büyüye inananlarda, inanmayanlarda var. **(K15)** Yeni evlendiğim zamanlarda çocuğum olmuyor diye kayınvalidem beni köyündeki ziyarete götürmüştü ve dilekte bulundu. Çocuğum doğduktan sonra tekrar ziyarete gidip kurban kestik.*

Sağlık çalışanları, hemşire ve doktorlar başta olmak üzere, tüm toplumlarda önemli ve değerli meslek çalışanları olarak görülmektedir. Sağlık çalışanları sadece hastalıkları iyi ederek şifa veren değil, aynı zamanda insanların canlarını emanet ettikleri kişiler olarak görülmektedir. Alevi katılımcılarda da bu durum benzerdi. Katılımcılar sağlık çalışanlarının kendileri için çok önemli olduğunu, onlara canlarını emanet ettiklerini ve tıbbın alternatifi olarak gösterilen batıl inançlara değer vermediklerini belirttiler.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan bu çalışmada, İstanbul'da Yaşayan Anadolu Alevilerinin Purnell'in Kültürel Yeterlilik Modeli ile değerlendirildi. Çalışma sonuçlarına göre Anadolu Alevilerinin köken itibariyle Türkmenistan, Özbekistan, İran, Horasan gibi Alevilerin günümüzde yoğun yaşadığı bölgelerden göç ettiği belirlendi. Göç eden Alevilerin göç etme sebeplerinin başında işsizlik ve ekonomik nedenler gelirken, inanca ilişkin baskıların da özellikle iç göç üzerinde etkili olduğu ifade edildi. Alevilerde iletişim konusunda ve aile içindeki rollerde ya da organizasyonlarda ataerkil yapı Türk toplumunun genel yapısına göre daha zayıftı. Alevilere göre kadın olsun erkek olsun, insan insan olduğu için değer görmelidir ve her canlı eşittir.

Öte yandan evlilik, yuva kurma ya da erken yaşta evlenme gibi konularda ise bu zayıf yapı yerini güçlü ataerkil yapıya bırakmaktadır. Yine Alevilerde akraba evliliği oldukça yaygın olup, günümüzde giderek artan bilinçlenme neticesinde azalmaktadır. Yine dini inanış çerçevesinde Anadolu Alevileri, başka inançlardan evliliğe sıcak bakmamakta, ancak geçmişteki gibi katı bir tavır da almamaktadır. Bunun yanında akraba evliliklerinin ya da genç yaşta evliliklerin farklı inanıştaki evliliklere göre daha masum ve uygulanabilir görülmesi, ciddi toplumsal sorunun olduğuna işaret etmektedir. Bu yapısı itibariyle Anadolu Alevileri, Türk toplumunun baskın olan sosyodemografi gruplarına göre görülen toplumsal yapıya benzemektedir.

Sağlık ile ilgili özellikler, sağlıkta bilinç düzeyi ve sağlık çalışanlarına karşı bakış açıları yine Türk toplumunun genel özelliklerine paralel olup, önemli görülmektedir. Özellikle sağlık çalışanlarına karşı olumlu tutumların olduğu belirlenmiştir. Yine üfürükçülük, dilek tutma, muska gibi yöntemlerin her ne kadar tasvip edilmediği ifade edilse de, çocuğu olmayan kadınlar için bu yöntemlere başvurulması, modern tıbbın yetersiz kaldığı yerlerde hemen bu yöntemlerin değer kazandığını göstermektedir.

Genel olarak araştırma sonuçları değerlendirildiğinde, Anadolu Alevileri ile Türk toplum yapısı arasında çok ciddi bir fark görülmemiştir. Arada en belirgin olan farkların başında farklı dini eğilim (sadece bazı küçük uygulamalarda) ve yaşam tarzı gelmektedir. Ancak bu fark sınırlı olup, temelde yaşam tarzının belirleyicileri üzerinde toplumsal yapı ve normların daha fazla etkili olduğu ifade edilebilir.

Kaynakça

- Aktay, Y. (2007). Tarihi, Kültürel, Folklorik ve Aktüel Boyutlarıyla Alevilik. *Çukurova Üniversitesi Türkojoloji Araştırmaları Merkezi*. 1-10.
- Aksoy, M. (2004). Türk Kültüründe Alevilik. *Journal of Human Sciences*, 1(1), 1-6.
- Alevi Çalıştayları: Nihai Rapor. (2010). T.C. Başbakanlık. Ankara.
- Alperen, A. (2009). Alevi(lik) Modernleşmesine Dair Düşünceler. *Değerler Eğitimi Merkezi Dergisi*, (6), 76-82.

- Ceylan, Y. (2013). Türkiye'de Çokkültürlülüğün İmkânı Ve Alevilik. Geçmişten Günümüze Alevilik I. Uluslararası Sempozyumu. Bingöl Üniversitesi Yayınları 2.Cilt, 618-627.
- Dalkıran, S. (2002). Alevi Kimliği Ve Anadolu Aleviliği Üzerine Bir Deneme. Ekev Akademi Dergisi, 6(10),95-117.
- Danimarka Alevi Birlikleri Federasyonu (DABF). (2008). Alevi-Bektaşî İnancının Esasları. 1.Basım. Danimarka.
- Engin, İ. (1999). Alevilerin Kendi Görüntüsünü Algılayışı Ve Alevi İmajına Yönelik Bakış Açıları. Tarihi Ve Kültürel Boyutlarıyla Türkiye'de Aleviler Bektaşiler Nusayriiler. Tartışmalı İlmî Toplantılar Dizisi: 28. Ensar Neşriyat. İstanbul. 275-302.
- Eren, S. (2008). Günümüz Türkiye Aleviliğinin Sosyolojik Tezahürleri ve Problemleri Üzerine Bir Değerlendirme. Dini Araştırmalar, (11), 67-85.
- Gümüsoğlu, H. (2013). Modernleşmenin Aleviler Üzerindeki Bir Kısım Etkileri, Geçmişten Günümüze Alevilik I. Uluslararası Sempozyumu. Bingöl Üniversitesi Yayınları, 1.Cilt, 356-372.
- Kaplan, İ. (2011). Alevi İnancının Temelleri, Alevilerin Sesi, (10), 1-16.
- Kaplan, R. (2014). Alevilik ve Alevilere Dair Düşünceler 1.
- Karşlı, B. (2013). Birlikte Yaşama Perspektifinde Türk Toplumun Alevilere Bakışı Ve Alevilerin Diğer Gruplarla Sosyal İlişkideki Öncelikleri. Geçmişten Günümüze Alevilik I. Uluslararası Sempozyumu. Bingöl Üniversitesi Yayınları 2.Cilt, 125-140.
- Özcan, H. (2007). Sosyo-Kültürel Boyutlarıyla Alevilik. Tarihi, Kültürel, Folklorik ve Aktüel Boyutlarıyla Alevilik –Abant Platformu. 1-13.
- Sami, K. (2013). Kırsal Alevî Kültüründe Çevre, Mekân ve İnsan Etkileşimi - İki Köy Örneği. Bilig, (67), 169-194.
- Yılmaz, H. (2009). Alevilik-Sünnilik Açısından Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersleri. C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, 13(2), 189-209.
- Tekiner, M. A. & Tavas, B., (2016) “Çalışanlara Stres Yönetimi Becerisi Kazandırılmasının İş Tatmini Üzerindeki Etkisi: Emniyet Teşkilatı Örnekleme”, *The Journal of International Social Research*, 9(42), ss.1658-1671.
- Tortumluoğlu G. Transkültürel hemşirelik ve kültürel bakım örnekleri. CÜ Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2005;8(2):47-57.
- Purnell L. Trans cultural diversty and health care. In: Purnell L, Paulkanca BJ, eds. Trans cultural health care: A culturally competent approach. 3 st ed. Philadelphia: F.A. Davis Company; 2008. p. 19-55.
- Tanrıverdi, G.Ünüvar, R.Yalçın , M. Sürer M. Açar P. Akçay E. Hacıoğlu A. Yaman B. Hastürk Ö. Çanakalede Yaşayan Romanların Purnell'in Kültürel Yeterlilik Modeli İle Değerlendirilmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2012; 15:4

Extended English Summary

Anatolian Alevi people are a religious group under Muslim religion. Although their some daily religious activities and beliefs differ from other Muslim subgroups, they believe same god, holly Kur'an and prophet. In this research, Anatolian Alevi People Living in Istanbul were evaluated with Cultural “Purnell' Cultural Competence Model” in the perspective of health services and their opportunities with reaching of health services.

Descriptive documentary method was used in the research. Based on the sample and research method, a total of 30 Alevi people aging between 19 and 56, registered at Ümraniye İhlamırkuyu djemevi were subjected to survey. Snowball sampling method was used to select individuals within the sample of the study. Data were collected by researcher using a semi-conducted interview form prepared based on Purnell' Cultural Competence Model. Focus group

interviews were conducted between February and March 2017. Data were collected by using voice and written records.

Collected data were analyzed by using descriptive analysis and semiotics methods. According to findings, it is reported that early marriage, marriage with relatives and early pregnancy are common in Alevi people. This finding was parallel with other religious groups in Turkey. Marriage ages and pregnancy ages decrease especially in the middle and east regions of Anatolia. Thus, health and social problems related with early pregnancy and marriage are common within Alevi society.

Another finding was that alcohol and smoking are rare in Alevi population. In fact, this finding may be resulted from sampling method. In Turkey, smoking and alcohol usage is common within all sub societies. On the other hand, usage of alcohol or smoke is less common within people who regularly visit religious places such as djemevi. For this reason, it may be argued that alcohol and smoking usage within Alevi people who regularly visit djemevi is not common.

In addition, it was also reported that there are some negative perceiving such as double standard in society, low health service opportunity, and religious discrimination. Although society and public specialists argues that there is not a discrimination based on religion, the fact is that there is such a perceiving within Alevi people. In Turkey, there are many religious groups as a heritage of Ottoman Empire. However, Ottoman Empire was a religious state, and its dominant religion was Sunni Islam. The main discrimination within Islam is Sunni and the Shi'a movements. Alevi movement is a sub religion system of the Shi'a. The dominant Islam movement in Turkey is Sunni Islam. Although these two movements suggest same prophet and god with same holly Kur'an, their daily applications and some religious rituals are different. Some rituals do not need to be different, but some ritual differences causes a real conflict between religion groups. Since Sunni Islam is the dominant religion of the country, differences based on public opportunities and historical background may cause this perceiving.

Results of the study showed that there are not significant differences between Anatolian Alevi and Turkish population on social demographic and social structures. Looking to the history, it is seen that Anatolian Alevi are same nation with other people in Turkey. Social, economic and demographic properties of people within a territory are closely related with the area within they live and the public management they have. For this reason, social and demographic properties of Anatolian Alevi are similar with other people in Turkey.

Another finding was that because of religious differences; negative perceiving within Turkish population is interpreted as result of discrimination. At this point, it may be argued that all people in Turkey have some problems in reaching of health opportunities, public services and other social benefits. There may not be discrimination to Anatolian Alevi people, but perceiving is substantial and a reality. In order to decrease this perceiving, more social and cultural combining programs may be conducted. In addition to these programs, education programs may combine multiculturalism and social values with other religious subgroups in Turkey.

In conclusion, it is seen from Anatolian Alevi people that a sub cultural or religious group within a society may feel that they are subjected discrimination, although there is not such a situation. In this case, disabilities of public managers and public services may be interpreted with these differences, and it may be argued that there is not equality between dominant and recessive sub religions. History of Turkey includes many destructive wars and looses. For this reason, Turkey is not developed, a developing country. Before thinking on discrimination based on public services, it is recommended to think firstly on public opportunities, economic structure, current laws and regulations.